

Един прочит на „Свободното Зидарство“

Август Хорнефер „Свободното Зидарство (Франкмасонството) – произход, развитие, същност“, София, 1929 г. Възпроизведено фототипно издание, 2005 г.

масонската проблематика и с грижата си за обществения престиж на Братството. Издателството е основано от Ст. Кутинчев през двадесетте години на миналия век. Тогава е създадена и издателска кооперация, в която вземат участие проф. Асен Златаров и г-р Д. Тодоров. „Акация“ просъществува до 1935 г., когато поради причини, за които можем да се досещаме, е закрито.

Новото издание на книгата на Август Хорнефер, осъществено с любезното съдействие на сдружение „Черноморски приятели“, Ориент Варна, и Върховния Съвет, 33° на България, е добър повод за няколко неща. На първо място – да хвърлим макар и бегъл поглед към един период от развитието на българското Масонство. На второ място – да оценим актуалността на написаното от Хорнефер през призмата на все по-богатата книжнина >>>

През 1929 г. в България се превежда и издава книгата на Август Хорнефер „Свободното Зидарство (Франкмасонството) – произход, развитие, същност“. Изданието е осъществено от издателството „Акация“, известно с пристрастието си към

>>>

върху историята на Масонството в целия свят.

На трето място – да си дадем сметка за непреходността на масонските идеали и за историчността на масонските идеи. На четвърто място – да осъзнаем още веднъж предизвикателната откритост на масонската философия. Историци на Масонството има много, теоретиците, философията на Масонството се броят на пръсти. В книгата си „Масонството в България“, 1986 г., Величко Георгиев с основание отбелязва за периода на двадесетте и тридесетте години – „През този период българското масонство успяло да създаде свой актив от гейци с високи масонски степени, което ще рече – с добро познаване на масонството. Но нито един от тях не успял да се издигне до равнището на теоретик на масонството. Българското масонство не прибавило нищо свое в теоретичния арсенал на свободното зидарство. Затова всичко в организацията и просветния живот на ВЛБ било чуждо подражателство. Като своите

учители – френските масони, българските масони се разпъвали между масонството и политиката, винаги в полза на последната.“ (с. 199). И на пето място – книгата на Хорнефер е възможност да се осмисли реализацията на масонските идеи и идеали в днешното битие на Братството в България.

Трудът на А. Хорнефер се появява в един от най-силните периоди от развитието на българското Масонство. По мнението на изследователите това е време на организационно укрепване на Братството и на силна пропаганда на масонските идеи, с цел утвърждаване на един положителен публичен образ.

Самият издател Ст. Кутинчев пише предговор към книгата, озаглавен „Свободното Зидарство в България“. Предговорът е написан от Масон в типичния за времето полемично-пропаганден маниер. Според автора в света съществуват много „несведущи хора“, които пръскат „най-чудновати и фантастични интриги за свободното зидарство в чужбина и у нас“. Като всяка структура, която е основана на тайната и е пазена от обет за мълча-

ние, Масонството е обект на подозрения, обвинения, спекулации. Масонската книжнина от разглеждания период се стреми да коригира тези недоразумения, да снеемте подозренията.

Тъкмо като отговор на непрестанните измислици и интриги около Масонството се превежда и издава книгата на Хорнефер. Тя е привлекателна за българските издатели с широтата на погледа, със стремението да се види Масонството като част от развитието на европейската култура, с „хладната“ си теоретична обоснованост и с ролята си на ориентир за същността и целите на Братството. Предговорът на Кутинчев е опит за „дописване“ книгата на Хорнефер чрез един най-общ преглед на развитието на масонските идеи и структури в България. Масонството не е окултизъм, мистика и мистерия – стреми се да докаже авторът – то е „една отлична етична организация“, която съблюдава законите, грижи се за обществените интереси и има свой влог за оформянето и развитието на културните идеали на човечеството.

Ето няколко от основните въпроси, на >>>

>>>
която книгата на Хорнефер се стреми да отговори: Какви са корените на Масонството?; Какви идеи е следвало Масонството и на какви практики се е основавало?; Какви хора е привличало?; Какви реакции е предизвиквало?; Какви са общественото му място и историческата му значимост? Въпросите могат да се умножат, но и тези са достатъчни, за да добием представа за посоката на интересите.

Нека да отбележа преди всичко, че разглежданата книга е историческа – тя се стреми да представи развитието на Свободното Зидарство от неговите начала до „днешно време“. Тук обаче няма да се спирам на историческия преглед, направен от автора. Към казаното от него отдавна са добавени много нови неща, развити са редица хипотези. Ще се опитам да потърся обаче онези уроци и поводи за размисъл, към които книгата на Хорнефер настоятелно подтиква. Защото тя е далеч от сухото изложение на фактите, от педантичния преглед на библиографиите. Напротив, авторът се стреми с научна отговорност и с пристрастие да осмисли

ценностния залог на Братството – онова, което то е било в миналото, но и това, което е призвано да бъде в бъдещето. Точно затова имам намерението не просто да представя книгата, а да осмисля потенциала на идеите ѝ.

История и идентичност на Масонството

Като всяка общност, която се стреми да си изгради престижна идентичност, Братството се нуждае не само от история, основана на писмени свидетелства, но и от митология, основана на легенди и предания. Разглежданата книга има съзнанието за това и много внимателно се разполага спрямо „светлината“ на историческите свидетелства и „сумрачния свят“ на легендите. Първата част на книгата се занимава именно с тази странна смес, от която израства съвременното Масонство.

Събитията около конкретното учредяване на първите Лози са разглеждани като резултат от вековната практика на съсловните сдружавания, които в един определен момент биват подчинени на един по-универсален проект. Така съсловните Зидари стават опората,

върху която израства новото, символично споено, Братство на Зидарите. Братството на хората, впрегнали се да градят храма на хуманността и духовността.

Връщането назад към миналото открива огромен ресурс от духовни проекти, от величествени градежи, в които човешкият дух е намерил сублимното си възплъщение. Такива са египетските пирамиди и Вавилонската кула, храмът на Соломон и още много други. Размахът и величието на тези творения изправя хората пред вечния въпрос – кой ги е изградил, по силата на какво могъщо интелектуално избухване те са могли да се случат? И тук вече се намесват митовете за тайното знание, за Братството на посветените строители, за секретите, които се предават като наследство, за изгубените ключове на мъдростта. Зидарското Братство наследява тази митология и самото то е част от нея. То е част от неумиращата вяра, че има неща, които познавателно ни надхвърлят, че светът е продукт на някакъв върховен промисъл, че копнежът по тайната и откровението са най-дълбоката същност на човека.

>>>

>>>

Идейният залог на Масонството

Страшно е, когато другите не те разбират.

По-страшно е, когато ти самият не се разбираш.

Задачата за разбирането на самото себе си винаги е стояло и пред Братството. То е имало много външни врагове, но е успявало да оцелее срещу укори и атаки благодарение на ясно разписаните си принципи и стриктно отстояваните си позиции.

За Август Хорнефер едновременно от големите предимства на масонските идеи е тяхната универсалност. Редица сдружения, казва той, си поставят временни цели, преследват решаването на конюнктурни задачи. Когато конюнктурата отпадне и целта се осъществи, самите сдружения се разпадат. Масонството обаче е живо именно защото е вън от конюнктурите, встрани от временните цели. Неговата цел е разположена в безкрая и затова то продължава да бъде живо и актуално – „Свободното Зидарство“ иска да бъде, както се вижда от самото му име, общество, което гради; един духовен

храм иска да изгради то; човеците и човечеството иска то „да изгради“. Как би могла да се постигне някога тази цел? Как би могъл този градеж да привърши някога? Храмът на добротворческата човешка и Божия любов не ще бъде никога привършен във времето. Затова не може да настъпи никога времето, когато Зидарите биха могли да създадат задачата си изпълнена, когато биха могли да оставят уредите си и да разтурят своето сдружение като излишно и остаряло.“

Изключително важно е осъзнаването на така формулираната цел. В сърцевината на Масонството е не просто идеята за градежа, а идеята за никога несвършващия градеж. Тук е заложен и най-големият проблем на човека като смъртно същество – той осъзнава своята крайност, но неговата дълбока същност е да преследва безкрая. Идеята за Бог е такава безкрайност, такова преследване на необятното. Самият човешки живот може да бъде представен като градеж, който не свършва в безмислените руини на смъртта, а бива продължен от следващите по-

колениа, от новите строителни усилия.

Изводът е ясен и е точно изведен – Масонството не е нещо остаряло, една излишна и склерозирала организация, чието време отдавна е минало. Напротив, именно тази безкрайност на целите обещава път в бъдещето за Масонството.

В този проблемен контекст можем да поместим и проблема за ритуалите. Ритуалът има много функции и тук ще отбележа само някои от тях. Преди всичко ритуалът е самата реализация на братската идея – той свързва всеки конкретен участник в него с всички останали. Ритуалът е и почит към традицията – приемствеността се реализира всеки път в подновяващата се работа на Ложата. Ритуалът е и системата от стриктно разписани действия и дейности, тяхното съблюдаване е пръв ангажимент на участниците. Най-съкровеният смисъл на ритуала е неговата способност да надхвърля конкретните житейски ситуации и да осъществява връзката с абсолютното, с истините и принципите, към които са се устремили >>>

>>>

Братята. Ритуалът е самото символично разгръщане на зидарската работа, нейното върховно изпълване.

Макар и деликатно споделена, тревогата в книгата на А. Хорнефер е именно за смисловата страна, за символичната мощ на ритуала. Авторът неслучайно споменава за увлеченията по външната страна на ритуала, за интереса на немското Масонство през определени периоди към анахроничната рицарска пищност и показност. Показателен е примерът с делата на барон фон Хунд през 18 век. Когато ритуалната работа не съдейства за развитието и реализирането на масонските принципи, тя си остава наистина само външна обвивка, празнота. Но когато реализира своя свързващ и символичен потенциал, ритуалът става наистина градивен, става градеж. В Ложата и чрез ритуалите всеки член на Братството разгъва потенциала на своята зрялост, движи се по пътя на усъвършенстването. Затова и изявените пристрастия на автора са към морално-възпитателната сила на работата в Ложите.

Полемичният образ на Масонството

Друг важен аспект от книгата на А. Хорнефер е прегледът на отношението към Масонството през вековете. Авторът много добре изяснява, че там, където знанието не достига и сгружаването се основава върху добре охраняваната тайна, се появяват съмненията. „Общественото мнение“ се нуждае от ясни отговори и когато не ги получи, започва да роптае. Скоро след това то преминава от въпросите към обвиненията, а доста често и от обвиненията към санкциите. Държавните машини също не са оставали безучастни към надзора и наказанията спрямо Братството.

Направеният преглед на масонската литература, от времето на първите Ложичи до времето на излизане на книгата, показва сложното отношение на обществото към Братството. От „чревоугодници и пияници“ до еретици, заговорници, политикани – безкраен е списъкът на обвиненията и определенията, отправяни към Масоните. Хорнефер показва, че през вековете различните масонски организации са ре-

шавали по различен начин проблема за собствения си публичен образ. Едни са отговаряли на обвиненията със самото естество на своята дейност – благотворителност, почтеност в делата, грижа за публичния образ на всеки от Братята. Други са съчетавали това с разяснителна дейност – очертаването и защитаването на един духовен, обществено-съзидателен проект.

Трети, като френските Масони, са отговаряли с пряко обръщане към инструментите на политическата дейност, с пълен разрыв с институции като църквата, с разтваряне на вратите на Ложите за по-широк кръг от хора.

Четвърти се стремели да омекотят възможната агресия чрез привличане на своя страна на видни хора от политическия елит, които да обезпечат легитимността на Братството и да му осигурят благоприятна среда за развитие. Примерите в тази насока с Германия са особено показателни. Но и тук става дума за вечно променливата историко-политическа конюнктура. Идват моменти, в които духът, който е извършил велики дела, „изведнъж става лош и >>>

>>>

опасен дух“. Тогава Зидарството бива погложено на редица преследвания и за дълги години е свалено от сцената на актуалното обществено присъствие. Днес е очевидно, че всички аспекти на грижата за публичния образ на Братството продължават да бъдат повече от актуални.

Пътят на познанието и пътят на великите мислителци

Тъй като пътят на познанието има много разклонения, Масонството се е изправяло през вековете пред различни от тях. Книгата на Хорнефер показва част от сложността на това познание, на тези разклонения. Масонството е преживявало немалко идейни разочарования, озовавало се е в нелепите позиции на анахронизма, попадало е в ръцете на обикновени шарлатани. Всеки несполучлив път, всяко разочарование отново са поставяли въпроса за пътищата на Свободното Зидарство, за неговия смисъл в контекста на един все по-усложняващ се живот и все по-бързо развиваща се наука.

Отговор на тези въпроси се търси в трета-

та част на книгата, озаглавена „Свободнозидарската философия“. Става дума за интереса към Масонството на наистина велики мислители, каквито са Лесинг, Фихте, Гьоте, Хердер и др. В личната позиция и в избора на тези хора авторът се стреми да види сложността на отношението, да отдели онова биографично и духовно зърно, което има непреходно значение за Братството. Тук особено ценни са разгледаните мисли на Фихте за съотношенията между скритата (езотерична) и явната култура през вековете, за високия смисъл на посветителските ритуали като възможност за възпитаване и изграждане на чувство за приемственост.

Особено важен акцент е и схващането за Масонството като форма на упражняване на нравствените добродетели. Най-ценното, което може да притежава един член на Братството, е „способността да може да дава“. Този алтруистичен модел е свързан със самата сърцевина на братската идея и тя е, която привлича светлите умове на човечеството.

Актуалното обществено място на Братството

Актуалното състояние на Масонството е разгледано на фона на случилото се през Световната война (тогава Втората световна война все още предстои). Именно чудовищната действителност на тази война, крехките устои на човешкото, сриналите се градежи на хуманността са най-голямото доказателство за актуалността на Братството. Авторът убедено обобщава: „свободнозидарският идеал е много по-необходим на нашите съвременници, отколкото когато и да било преди“.

От позицията на една друга съвременност можем и ние да се присъединим към тази констатация. Необходимостта от духовност, от нравствени принципи, които да бъдат светогледни ориентири, от хора, които усърдно се трудят на Градежа, не си е отишла.

Напротив – тя е понасъщна от когато и да било.

Бр. В. С., 30°